

KRONIKK & DEBATT

KRONIKK:

E-post:
kronikk@klassekampen.no
Maks 6000 teikn inkludert
mellomrom. Legg ved
portrettfoto.

Tollef Mjaugedal
tollefm@klassekampen.no
Kronikk- og debattredaktør

DEBATT:

E-post:
debatt@klassekampen.no
Innlegg over 3000 teikn kan
bli korta ned. Legg ved
portrettfoto.

Velaug H. Sælid
velaugh@klassekampen.no
Redaksjonssekretær

Ellen Krystad
ellenk@klassekampen.no
Redaksjonssekretær

Klassekampen honorerer normalt ikkje innsendt stoff. Innsendaren si e-postadresse blir trykt med mindre innsendaren reserverer seg mot dette. For Klassekampen sine generelle vilkår for publisering, sjå www.klassekampen.no/KK/index.php/news/home/generelle_vilkaar

DEBATT ▶

Hvordan ta steget fra en konkurranseøkonomi til en samvirkeøkonomi?

Det økonomiske livet

Dag Hauffen
KRONIKK

Hva er årsaken til at det økonomiske livet som skal føre til behovsdekning, kan medføre så mye skade? Debatten om miljøkrisen gir ingen troverdige svar. Derimot kan et blikk på handlingsmotivasjonene innenfor de tre leddene produksjon, handel/fordeling og forbruk vise vei mot en sunn organisering av det økonomiske livet. Den går fra samhandling innenfor en konkurransesituasjon via videreføring av samvirkeideen til et verdisamvirke bygd på gjensidige avtaler mellom alle tre ledd.

Økonomisk liv skapes gjennom beslutninger og samhandlinger. Det er kun meningsfullt i den grad det tilfredsstillende vesentlige behov. Akter vi på hvordan mye av dagens produksjon, distribusjon og omsetning virker på biosfæren, eller på rettferdighetsforhold, ser vi at den enkelte har minimal mulighet til å hindre negative forhold skapt gjennom andres handlinger. Det er pengene som rår, sies det. Men penger er kun et betalingsmiddel, det er interessen for betalingsmiddelet som rår. Hvor i prosessen utøver betalingsmiddelet en skadelig innflytelse?

Siden det økonomiske livet skapes gjennom samhandlinger kan det analyseres ledd for ledd. Gjennom fysiske aktiviteter omdanner mennesker ressurser til behovsdekkende objekt. Dette er produksjonen og første ledd. I annet ledd fordeles produktene gjennom transport. I tredje ledd skjer behovsdekningen ved at produktene forbrukes. Dette kan betegnes som en næringsprosess. Det er den ene siden av saken.

Den andre siden er at næringsprosessen skaper forutsetning for det økonomiske livet, uten at den utgjør det egentlige økonomiske livet. Det økonomiske livet dreier seg om eierforhold og utveksling av verdier som ytrer seg i bytteprosesser. Uten bytteprosesser, intet økonomisk liv. Når et objekt

vurderes som bytteverdi opp mot et annet objekt og verdiene utveksles gjennom bytteavtalen, har vi en økonomisk prosess. Den skjer i et område som dreier seg om verdier, avtaler og rettighets spørsmål og kan tilordnes rettsliv.

Økonomisk virksomhet innebærer derfor to ulike prosesser, en næringsprosess og en økonomisk prosess. De virker i og med hverandre som næringsøkonomisk prosess. Næringsprosessen er en forutsetning for den økonomiske prosessen. Men omvendt er den økonomiske prosessen ikke en prinsipiell nødvendig forutsetning for næringsprosessen. Eierskifte kan

forbrukes. På det rettslige planet gjennom omsetning hvor det dreier seg om å utveksle verdier. Ved å forstå den næringsøkonomiske prosessen dobbeltnatur, ser vi hvor betalingsmidlene kan få uønskede konsekvenser.

For å mestre behovsdekningen er arbeidsdeling med utveksling av verdier nødvendige. Derved forholder mennesket seg til to ulike sett av verdier. Disse er enten reale eller økonomiske. Hva er forskjellen? Tenk deg at du er sulten. Da er brød en real verdi som kan tilfredsstillende ditt behov. Har du flere brød kan du vurderer hva du skal forlange i bytte, selge det overskytende. Da forholder du deg til bytteverdien,

**VARME HVETE-
BRØD:** Folk stilte seg raskt i kø for å kjøpe brød i det eneste åpne bakeriet som da var igjen i den syriske byen Al-Bueda 23. juli i år.

FOTO: ANTONIO PAMPLIEGA, AFP/SCANPIX

«Næringsprosessens egentlige mål har gått tapt i konkurransemarkedet»

også finne sted gjennom at mennesker skjenker hverandre sitt arbeid, ved at man gir hverandre de produserte objektene som gaver.

Dersom vi betrakter et produkts livsløp fra produksjon til forbruk, ser vi fire ledd, produksjon, handel, fordeling og forbruk. Men egentlig består prosessen av tre ledd. Handel og fordeling dreier seg om formidling, men på to ulike nivå. Formidling skjer på det materielle planet ved at produktene fraktes fra produksjonssted til

den økonomiske verdien av brødet.

Hvordan kan samme objekt både oppfattes som en realverdi og en økonomisk verdi? Det beror på hva slags interesse personen knytter til objektet. Oppfatningen av et objekts realverdi oppstår ut fra forventningen om objektets behovsdekkende funksjon. Oppfatningen av økonomisk verdi bestemmes av at det kan omsettes.

Slik ser vi at aktørens rolle; enten som forbruker, handlende eller produsent, avgjør hva slags

verdi som er den interessante. For forbrukeren er realverdien det sentrale. For omsetter derimot vil interessen for økonomisk verdi, profitten være avgjørende. Produsenten vil fokusere begge deler.

Tenk da på beveggrunnen for menneskets bevisste handlinger. Beveggrunnen ligger alltid i forhold som personen ser for seg; noe handlingen kan virkeliggjøre og som personen mener har større verdi enn om handlingen ikke finner sted.

Posisjonen som forhandler gir mulighet for innkjøp og videre salg som ikke tjener næringsprosessens egentlige hensikt: Å dekke behov. Man kan la hensynet til bedriften og erverv av økonomiske verdier bli et mål i seg selv. Produksjon og forbruk blir da kun midler til fortjeneste. Man kan med overlegg kjøpe inn uholdbare varer som kan selges billig, men som det snart kan selges flere av.

Dette er situasjonen i det såkalt frie konkurransemarkedet. Næringsprosessens egentlige mål har gått tapt. Erverv av betalingsmidler har blitt et mål i seg selv. Dekning av tilsynelatende behov blir et middel til fortjeneste. Virdiskaping blir en økonomisk virksomhet som skal generere et overskudd av betalingsmidler. Dette er det økonomiske livets disposisjon for sykdom. Og denne sykdommen, som nå herjer praktisk talt i hele verden vil ikke kunne heles gjennom politiske grep. Den kan kun heles gjennom grep på det økonomiske livs eget område.

Det økonomiske livet bygger på avtaleforhold. Derfor kan forbrukersiden danne representative organer. Disse kan inngå avtaler med produsent- og omsetningsleddet om verdiforhold som varekvalitet, miljø- og rettferdighetshensyn og der førstehåndspris til produsent utgjør en del av avtalen. Avtalene fastlegger hva som produseres, hvordan det produseres, hvordan produktene merkes, distribueres og omsettes. Derved oppstår det et assosiativt økonomisk liv, et videreutviklet samvirke, et verdisamvirke over tre ledd basert på avtaler om verdiene. Gjennom verdisamvirke kan forbrukernes interesser for realverdier, for omverden og for rettferdighet ivaretas.

Dag Hauffen,
Utredning for Verdisamvirke
dhauffen@online.no